

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
EMINESCU, YOLANDA

**Mari procese din istoria justiției / Yolanda
Eminescu. - București : Orizonturi, 2017**
ISBN 978-973-736-359-6

34

Corector: *Emilia Leancă*
Tehnoredactor: *Puiu Enache*
Coperta: *Puiu Enache*

Editura ORIZONTURI – București
B-dul Libertății nr. 4, bl. 117, et. 7, ap. 20
telefon: 021.317.76.79, 0744.531.333
e-mail: orizonturi@editura-orizonturi.ro

YOLANDA EMINESCU

CUPRINS

Mari procese din istoria justiției

Procesul...	131
Procesul...	132
Procesul...	133
Procesul...	134
Procesul...	135
Procesul...	136
Procesul...	137
Procesul...	138
Procesul...	139
Procesul...	140
Procesul...	141
Procesul...	142
Procesul...	143
Procesul...	144
Procesul...	145
Procesul...	146
Procesul...	147
Procesul...	148
Procesul...	149
Procesul...	150
Procesul...	151
Procesul...	152
Procesul...	153
Procesul...	154
Procesul...	155
Procesul...	156
Procesul...	157
Procesul...	158
Procesul...	159
Procesul...	160
Procesul...	161
Procesul...	162
Procesul...	163
Procesul...	164
Procesul...	165
Procesul...	166
Procesul...	167
Procesul...	168
Procesul...	169
Procesul...	170
Procesul...	171
Procesul...	172
Procesul...	173
Procesul...	174
Procesul...	175
Procesul...	176
Procesul...	177
Procesul...	178
Procesul...	179
Procesul...	180
Procesul...	181
Procesul...	182
Procesul...	183
Procesul...	184
Procesul...	185
Procesul...	186
Procesul...	187
Procesul...	188
Procesul...	189
Procesul...	190
Procesul...	191
Procesul...	192
Procesul...	193
Procesul...	194
Procesul...	195
Procesul...	196
Procesul...	197
Procesul...	198
Procesul...	199
Procesul...	200

Editura ORIZONTURI

Mari procese din istoria justiției
Emilia - București - Dargocsi, 2017
ISBN 978-973-736-359-6

Mari procese
din istoria justiției

CUPRINS

<i>Prefață</i>	7
Procesul marchizei de Brinvilliers. Drama otrăvurilor.....	13
Procesul Calas	43
Procesul curierului din Lyon	74
Procesul La Roncière	97
Procesul Landru	108
Procesul Stavisky	133
Procesul Elvirei Barney	158
Procesul doctorului Adams	177
Procesul arhitectului Socolescu.....	205
Procesul inginerului Cristescu	227
Procesul lui Nicolae Elzer-Petropol	248
Procesul Arabelei Armășescu Stravolca.....	273

Procesul marchizei de Brinvilliers Drama otrăvurilor¹

17 iulie 1676. Ceața serii învăluia un Paris cuprins de tulburare. În fața mulțimii, care umplea piața denumită *Place de Grève*, Guillaume, călăul orașului, reteza dintr-o singură lovitură de secure capul marchizei de Brinvilliers. Era o cumplită otrăvitoare alături de care, după părerea unei ilustre contemporane, doamna de Sévigné, Medeea însăși e o nevinovată!

¹ În Franța, în perioada regalității, împărțirea justiției laice constituia un atribut al regelui, dar cum nu o putea exercita totdeauna direct, își îndeplinea această îndatorire prin intermediul unei anumite organizări: *justiția delegată*, care se distribuia de diferite jurisdicții regale prin delegare, în formele stabilite prin cutume sau prin ordonanțe regale, și *justiția rezervată*, pe care monarhul o împărțea direct sau prin comisarii săi, în forme foarte variate. În *sistemul justiției delegate*, instanța de bază era alcătuită dintr-un judecător numit *prévôt* (de la latinescul *praepositus*, adică: pus în frunte, împuternicit să conducă, delegat) care era îndrituit să judece atât cauzele penale, cât și cele civile. La sediul său, care era de obicei în castelul sau turnul regal din circumscripția sa, se țineau ședințe de judecată la intervale regulate de timp (îndeobște la 15 zile). Acest magistrat regal judeca singur, dar, potrivit tradiției, era asistat de *auditores*, aleși de el dintre notabilii locului și cărora le încredința adesea pronunțarea hotărârii. Judecata prevotală era limitată, în privința persoanelor supuse ei, de diferite privilegii de care se bucurau îndeosebi clerul și nobilii. Instanța superioară, având în principiu aceeași competență, era condusă de un *bailli* (de la cuvântul latin medieval *bajulus*, adică: însărcinat cu afaceri, administrator) și se numea *bailliage*. La aceste tribunale funcționa un locotenent general (*lieutenant général*) și unul particular (*lieutenant particulier*). Importanța acestor instanțe scade începând aproximativ din 1750. Procedura criminală consta într-o judecată sumară și fără dezbateri în caz de flagrant delict (*présent malfait*). În celelalte cazuri, urmărirea era pornită fie de partea interesată, fie din oficiu de către procurorul sau avocatul regelui, în urma unui denunț sau a zvonului public. Instrucțiunea era secretă și, afară de cazul mărturisirii care

ducea la condamnarea imediată, judecata urma o singură cale, Re denumită ordinară. Începând din secolul al XIV-lea apare și calea extraordinară, care presupunea folosirea torturii, pentru a sili pe cel vinovat să-și recunoască vinovăția sau să mărturisească numele complicilor săi. Deasupra, și în afara acestui sistem de jurisdicție, funcționa Curtea regală de justiție (*Cour royale de justice*) sau *Curia regis*. Ea judeca în numele regelui și din ordinul acestuia. Sub Ludovic al IX-lea această instanță era organizată sub formă de Parlament (*Parlement*). Cu timpul, ședințele aveau loc totdeauna în Paris (și nu oriunde se afla regele) și astfel această instanță de jurisdicție regală a căpătat denumirea de Parlamentul din Paris, având la început o singură cameră de justiție (secție) care, prin sporirea numărului de consilieri ce o alcătuiau, devine centrul instituției, sub denumirea de *Grand' Chambre* (sau *Chambre des Pairs*). Cauzele criminale, altele decât cele în care se putea pronunța pedeapsa cu moartea și care continuau să fie judecate de Marea Cameră, au fost trecute unei secții anume create sub denumirea de *Chambre de la Tournelle* (după turnul palatului de justiție unde aveau loc ședințele). Încă de la începutul secolului al XIII-lea, alături de Parlamentul din Paris au apărut și unele parlamente provinciale, în provinciile treptat anexate vechiului nucleu al monarhiei franceze. Justiția, fiind un atribut fundamental al regalității, era considerată că emană de la rege și de aceea toate tribunalele amintite funcționau prin împuternicire regală. Prin denumirea de *justiție rezervată* se înțelegea justiția împărțită personal de rege. Sesizarea se făcea prin cereri scrise, numite *placets*, la care regele răspundea uneori prin așa-numitele *lettres de cachet* [scrisori închise], adică printr-un ordin care adesea dispunea arestarea ori exilarea unei persoane de orice condiție socială. Justiția rezervată se mai manifesta însă și prin controlul exercitat asupra împărțirii justiției delegate și prin dreptul de a-i suspenda cursul, de a-l schimba pe judecător și de a hotărî în mod suveran asupra litigiului, prin *lettres de justice* [ordine judiciare]. Astfel de intervenții regale survineau și în activitatea Parlamentului, luând numele de *lit de justice*, după numele baldachinului sub care regele lua loc, pentru îndeplinirea unuia dintre actele cele mai solemne și de o deosebită gravitate pentru monarhie, atunci când interesele regalității erau în joc. Justiția regală (ca justiție laică a statului) s-a afirmat, s-a dezvoltat și s-a consolidat treptat până la Revoluția franceză, în concurență și în luptă cu justiția Bisericii Catolice, cu justiția feudalilor și cu justiția comunală a

Marchiza începuse prin a încerca puterea otrăvurilor, pe care plănuia să le folosească, asupra unor bolnavi din spitalul „Hôtel Dieu“, după care și-a otrăvit pe rând tatăl și cei doi frați. De altfel, ea a încercat efectele dife-ritelor otrăvuri aproape asupra tuturor celor din jurul ei, necruțând nici pe propriul ei copil și nici pe sine însăși.

Cei care locuiau împreună cu ea sau care o frecven-tau erau cuprinși de o asemenea spaimă, încât fiecare își administra preventiv și neîntrerupt o contraotrăvă!

Data de 17 iulie 1676 nu marca numai ultima scenă a unui proces care, prin grozăvia crimelor săvârșite și prin înaltul rang al criminalei, zguduise profund Franța, dar reprezenta totodată și momentul declanșării unei lungi serii de procese în care au fost rând pe rând amestecate cele mai strălucite personalități de la curtea lui Ludovic al XIV-lea, printre care se număra chiar marchiza de Montespan, favorita Regelui Soare.

Este ușor de închipuit starea de spirit creată de arestarea unui mare număr de persoane aparținând celor mai

orașelor înzestrate cu privilegii. Instaurarea monarhiei absolute a dus la lichidarea justiției feudalilor în esența ei, ea exercitându-se numai limitat, ca o concesie din partea regelui care o supraveghea prin agenții săi, îi fixa regulile de procedură și uneori o răscumpăra de la feudații titulari. Absolutismul monarhic a dus la o limitare și mai mare, cu excepția unor provincii recent anexate, a jurisdicției Bisericii, care este redusă la procesele disciplinare ale clerului și la unele probleme privind căsătoria. În orașe, judecătorii regali au fost instalați pretutindeni, posturile de judecători fiind vândute, iar unele dintre ele putând fi dobândite prin moștenire, direct sau indirect. Acest mod de dobândire a contribuit la transformarea parlamentelor în corpuri politice de clasă care vor intra tot mai des în conflict cu monarhia. Dar, în secolul al XVII-lea, parlamentele încetează de a mai fi instanțe suverane. Hotărârile lor vor putea fi atacate cu calea de atac a recursului în casare, care se judecă de Consiliul privat sau de Marele consiliu al regelui. De aceea întreaga dezvoltare din perioada istorică considerată poate fi caracterizată ca o acaparare a împărțirii justiției de către regalitate.

cunoscute familii ale aristocrației franceze, a doamnelor de Dreux, Leféron, de Poulailion și a abatelui Mariette (înrușiți cu înalții magistrați chemați să-i judece) sau citarea în fața tribunalului² a ducesei de Bouillon, a prințesei de Tingry, a mareșalei de La Ferté, a contesei du Roure ori fuga din țară a marchizei d'Alluye, a vicontesei de Polignac, a contelui Clermont-Lodève, a marchizului de Cessac, a contesei de Soissons și, în sfârșit, întemnițarea la Bastilia a mareșalului de Luxembourg³. Uriașul scandal nu cruțase nici pe rege care, în unele cazuri, s-a văzut silit să ordone încetarea urmăririi, dispunând în același timp sustragerea unor dosare de la tribunal.

Vrăjitorii, otrăviri, liturghii de magie neagră... cercetările descoperiseră cele mai neașteptate complicități. Panica cuprinsese întregul Paris, încât până și în cele mai simple accidente se vedea urma unei otrăviri.

Născută la 22 iulie 1630, Marie-Madeleine d'Aubray, devenită prin căsătorie marchiză de Brinvilliers, era primul dintre cei cinci copii ai lui Antoine Dreux d'Aubray, gentilom d'Offémont și de Villiers, consilier de stat, având (în organizarea judiciară a țării) titlul de *maître de requêtes*⁴, precum și numeroase alte funcții și titluri.

Crescută fără nicio supraveghere, marchiza de Brinvilliers cunoscuse din copilărie toate viciile, mergând până la incest. Textul confesiunii găsite asupra ei în momentul arestării a îngrozit întreaga Franță și, pentru a

² *La chambre ardente*, tribunal excepțional care judeca crimele contra statului. Denumirea se explica prin faptul că încăperea în care aveau loc ședințele era tapisată în negru și luminată de un mare număr de făclii. Dosarele proceselor judecate de acest tribunal se păstrează la biblioteca Arsenalului.

³ A se vedea Frantz Funck-Brentano, *Le drame des poisons* [Drama otrăvurilor], Editura J. Tallandier, Paris, 1928, p. 197.

⁴ Judecător atașat consiliului regal sau secției reclamațiilor (*requêtes*) înființată pe lângă fiecare parlament.

putea fi citit în fața tribunalului care o judeca, a trebuit să fie în mare parte tradus în limba latină!

Bine instruită, dând dovadă de o uimitoare energie și de un curaj cu totul neobișnuit, sfidând moartea și ironizând pe cei care-și făceau loc să o vadă mai de aproape în timp ce era condusă la locul execuției⁵, marchiza de Brinvilliers ajunge să inspire curiozitate și interes celor care, contemporani cu ea sau mult mai târziu, s-au ocupat de viața și de procesul ei.

„Era una dintre acele naturi, scrie Funck-Brentano, care, dacă ar fi fost îndrumată pe calea cea bună, ar fi fost în stare de acțiuni eroice, dar care se dovedesc totodată capabile de cele mai mari crime, dacă se întâmplă să fie lăsate pradă relor lor instincte“⁶.

Iar scriitorul francez Henri Robert, relatând execuția marchizei, încheie cu această reflecție: „Dacă a trăit cât se poate de rău, a știut totuși să moară bine“⁷.

În sfârșit, duhovnicul ei din zilele dinaintea execuției, abatele Pirost, impresionat de personalitatea acestei femei, i-a consacrat două volume, în care îi face următorul portret:

„Era de felul ei neînfricată, de un mare curaj, ... un spirit viu și pătrunzător, înțelegând pe deplin lucrurile și exprimându-le în cuvinte potrivite și puține, extrem de precise, găsea pe loc soluția pentru a ieși dintr-o situație grea și lua de îndată poziție în problemele cele mai stânjenitoare, ușuratică și nelegându-se de nimic, inegală și nestăpânită... Sufletul ei avea o anumită tărie, dădea

⁵ Astfel, zărind-o la fereastra uneia dintre casele de pe podul Nôtre-Dame pe doamna de Sévigné, hotărâtă să nu piardă nimic din spectacol, pentru a-l putea relata amănunțit în scrisoarea pe care a doua zi o va scrie fiicei sale, marchiza de Brinvilliers se adresează duhovnicului ei cu voce tare, pentru a fi auzită de la distanță: „Iată, domnule, o stranie curiozitate!“

⁶ *Op. cit.*, p. 3.

⁷ Henri Robert, *Les grands procès de l'histoire* [Marile procese ale istoriei], seria a II-a, Payot, Paris, 1922, p. 54.

dovadă de un sânge rece neobișnuit în fața celor mai neașteptate întâmplări, de o stăpânire care îi înlătura orice emoție, hotărâta să aștepte și să îndure moartea, dacă ar fi fost necesar⁸.

Acest portret, zugrăvit de abatele Pirot, este cu atât mai neașteptat, cu cât vine de la preotul care a fost cel ce a determinat-o pe marchiză să-și mărturisească crimele și le-a auzit descrise chiar de criminală.

Mică de statură, cu trăsături plăcute, cu ochi albaștri și cu un frumos păr castaniu, dar și cu o importantă dotă, Marie-Madeleine d'Aubray se căsătorește în 1651 cu Antoine Gobelin de Brinvilliers, bogat descendent al fondatorului celebrei manufacturi „Gobelins“.

Soțul, înșelat imediat după căsătorie, simțindu-și în permanență viața amenințată, înghițea de mai multe ori pe zi contraotravă, nu mânca decât servit de un valet ales de el și nu bea decât după ce i se spăla de fiecare dată paharul în fața lui. Acestui soț îi scrie marchiza de Brinvilliers, înainte de a muri, o scrisoare (pe care Funck-Brentano o numește cu drept cuvânt uimitoare⁹), în care putem citi: „Acum, când sunt gata să-mi dau sufletul, vreau să vă asigur de prietenia mea, care vă va aparține până în ultima clipă a vieții mele...“.

Doar o singură dată sângele rece a părăsit-o pe marchiza de Brinvilliers.

Acest eveniment, cu totul neprevăzut, s-a petrecut la 30 iulie 1672 și a fost provocat de știrea morții cavalerului de Sainte-Croix. Marchiza nu și-a pierdut stăpânirea de sine, așa cum s-ar fi putut crede, pentru că între ea și cavalerul de Sainte-Croix exista o veche legătură (în care, de fapt, nu se mai putea ști ce parte revenea dragostei și ce parte complicității la crimă), ci pentru că o tulbura faptul că o anumită casetă se afla în casa cavalerului. Din acel moment, marchiza de Brinvilliers nu

⁸ Citat după F. Funck-Brentano, *op. cit.*, p. 4.

⁹ *Ibidem*, p. 63.

va mai fi stăpânită decât de preocuparea de a intra în posesia acelei misterioase casete.

Pentru a dobândi obiectul dorit, marchiza se va strădui mai întâi să-l convingă pe comisarul Picard că această casetă îi aparține și că, deci, se cuvine să-i fie înapoiată. Demersurile ei rămân însă fără niciun rezultat și atunci, pentru a intimida, invocă numele unor personalități, încercând în același timp să-l corupă pe sergentul căruia comisarul îi încredințase caseta spre păstrare. Neizbutind pe aceste căi, nu va sta pe gânduri nicio clipă să încerce a-l vizita pe comisar la ceasurile nopții, dar acesta refuză s-o primească. A doua zi îl convoacă pe Briancourt, preceptorul copiilor și confidentul ei, precum și pe procurorul Delamare, care, la rugămintele marchizei, se vor strădui și ei, de altfel fără succes, să-l convingă pe comisar să-i înapoieze marchizei misterioasa casetă.

Zădărnicia încercărilor – ca urmare a puternicei împotriviri a comisarului – o face pe marchiză să-și piardă cumpătul. Se hotărăște să părăsească țara.

Sainte-Croix murise lăsând nenumărate datorii, astfel încât imediat după deces locuința sa fusese sigilată. Abia la 8 august, comisarul Picard, asistat de sergentul Crenillebois, de doi notari, de un reprezentant al văduvei și de un reprezentant al creditorilor, ridică sigiliile și procedează la inventarierea lucrurilor ce aparțineau defunctului.

Sainte-Croix fusese un personaj destul de misterios, care-și petrecuse o bună parte din timp într-un laborator de alchimie instalat în casa sa și în care, după cum spuneau unii, s-ar fi îndeletnicit cu prepararea și experimentarea de otrăvuri, iar după alții, cu descoperirea pietrei filozofale¹⁰.

¹⁰ Piatra despre care se presupunea că ar avea proprietatea de a transforma în aur sau argint diferitele metale și pe care au căutat-o zadarnic alchimiștii.

Se răspândise chiar zvonul că moartea s-ar fi datorat spargerii unei măști de sticlă pe care o folosea când lucra în laborator, accident care l-ar fi făcut să aspire emanațiile otrăvitoare ale substanțelor pe care le prepara¹¹.

În încăperea care-i slujea lui Sainte-Croix de laborator, comisarul descoperi, printre eprubete și alambicuri, un sul de hârtie pe care se aflau scrise cuvintele „confesiunea mea“, precum și o casetă de culoare roșie, de formă alungită, de care era legată o cheie.

Toți cei ce asistau la inventariere au fost de acord să arunce în foc sulul de hârtie, fără a încerca să-l citească.

„Dacă marchiza de Brinvilliers – scrie Henri Robert – ar fi asistat la acest autodafé, ar fi respirat, desigur, mai ușurată, privind cum ultimele flăcări pâlpâiau înainte de a se stinge pe cenușa acelei confesiuni. Dar aceasta nu era totuși îndeajuns pentru a o salva“¹².

Ce conținea oare caseta pe care Sainte-Croix o indicase ca aparținând doamnei de Brinvilliers și la care alăturase o scrisoare, al cărei ton neobișnuit trezise bănuielile comisarului?

„Implor cu umilință, scria Sainte-Croix, pe acei în mâinile cărora va cădea această casetă să-mi facă binele de a o restitui doamnei marchize de Brinvilliers, cu locuința în strada Neuve-Saint-Paul, dat fiind că tot ce conține o privește și îi aparține numai ei și că, de altfel, în această casetă nu există nimic care să fie de vreun folos cuiva pe lume, cu excepția ei; și dacă s-ar întâmpla să moară înaintea mea, rog să fie aruncată pe foc cu tot

¹¹ Este versiunea relatată de Alexandre Dumas (*Crimes célèbres* [Crime celebre], vol. I, Administration des Librairies, Paris, 1839, p. 88) care precizează că existau două păreri diferite cu privire la moartea lui Sainte-Croix. Scriitorul arată că s-a oprit la cea de mai sus ca fiind cea mai verosimilă, întrucât, dacă moartea cavalerului s-ar fi datorat unei boli prelungite, Sainte-Croix ar fi avut răgazul să facă să dispară hârtiile care îi compromiteau prietenii.

¹² Henri Robert, *op. cit.*, p. 16.

ce se află înăuntru, fără a o deschide“¹³. Scrisoarea se încheia cu blesteme îndreptate împotriva acelor care n-ar da urmare indicațiilor autorului ei.

Caseta a fost deschisă în ziua de 11 august, în prezența reprezentantului marchizei și conținea mai multe fiole, dintre care unele erau pline cu un lichid incolor, iar altele cu un lichid roșcat ori cu o pulbere cu un aspect ciudat; se mai aflau aici câteva scrisori pe care marchiza de Brinvilliers le adresase cavalerului de Sainte-Croix, două recunoașteri de datorie, semnate de marchiză pentru sumele de 30 000 și 25 000 de livre, precum și o chitanță pentru suma de 10 000 de livre, împrumutată doamnei de Brinvilliers de către R. de Pennautier – *receveur général du clergé*¹⁴ – prin intermediul lui Sainte-Croix.

Atât lichidul din fiole, cât și pulberea au fost experimentate pe animale (porumbei și câini), care au murit de îndată. Dar, spre uimirea experților, la autopsia animalelor nu s-a descoperit în corpul lor nicio urmă de otrăv.

Într-adevăr, în raportul acestora se consemnează:

„Experiențele cele mai sigure și cele mai obișnuite se fac cu ajutorul apei, al focului și al animalelor. Otrava lui Sainte-Croix a fost supusă tuturor încercărilor și își bate joc de toate experiențele. Această otrăvă plutește pe apă. Scapă experienței focului, în care nu lasă decât o substanță inofensivă. În animale se ascunde cu atâta artă și îndemânare, încât n-o poți recunoaște“¹⁵.

¹³ Citat după F. Funck-Brentano, *op. cit.*, p. 28.

¹⁴ Sub denumirea de *receveurs généraux* era desemnată o categorie de înalți funcționari ce apar în secolul al XIV-lea, având misiunea de a primi produsele domeniului și impozitele. La început în număr de 4, au ajuns 48 în timpul domniei lui Ludovic al XVI-lea. Deoarece această funcție le îngăduia să devină posesorii unor sume considerabile, ei dobândesc cu timpul un rol însemnat, servind de „bancheri“ guvernului.

¹⁵ Citat după Henri Robert, *op. cit.*, p. 19.

Otrava misterioasă, a cărei natură nu putea fi definită de experții timpului, era arsenicul care fusese descoperit cu câțiva ani înainte de C. Glaser, un chimist elvețian stabilit la Paris.

„Arsenicul își începea atunci, cum observă H. Robert, lunga și înspăimântătoarea sa carieră”¹⁶.

Știrea privitoare la otrava descoperită în caseta lui Sainte-Croix, precum și la rezultatele experiențelor făcute de experți s-a răspândit cu iuțeala fulgerului. În saloanele pariziene nu se mai vorbea decât de marchiza de Brinvilliers, Sainte-Croix și Pennautier. Foarte curând zvonurile iau asemenea proporții, încât toate decesele mai mult sau mai puțin suspecte din ultimii ani au fost atribuite activității odioase desfășurate de cei trei presupuși complici.

Nu existau însă probe îndestulătoare pentru ca o învinuire precisă să poată fi îndreptată împotriva unor persoane având averea și poziția socială a lui Pennautier, colaborator al lui Colbert¹⁷, sau relațiile și rangul marchizei de Brinvilliers.

La 22 august, dată la care marchiza și Pennautier au fost invitați în fața magistratului competent¹⁸ pentru stabilirea autorilor scrisului din scrisorile și chitanțele găsite în caseta lui Sainte-Croix, își face apariția un al treilea personaj. Comportarea lui neobișnuită avea să înlăture ezitățile justiției lui Ludovic al XIV-lea. Este La

¹⁶ *Ibidem*, p. 20.

¹⁷ Jean-Baptiste Colbert, ministrul de Finanțe al lui Ludovic al XIV-lea. A jucat un rol însemnat, ocupându-se nu numai de finanțe, dar și de administrația interioară, de agricultură, industrie, comerț, colonii etc.

¹⁸ Este vorba de locotenentul civil care, de la începutul secolului al XIV-lea, era magistrat delegat să judece în primă instanță cauzele civile la tribunalul ce își avea sediul în palatul le Grand Chatélet. Până în 1667 acesta era și șeful poliției. Palatul Chatélet a fost până la marea Revoluție franceză sediul justiției regale din Paris.

Chaussée, pe adevăratul său nume Jean Hamelin. El se aflate un timp în serviciul lui Sainte-Croix, după care marchiza de Brinvilliers îl angajase în calitate de valet al celor doi frați ai săi, înainte de moartea acestora.

Comisarul Picard îi aduce la cunoștință că în laboratorul lui Sainte-Croix s-a găsit o casetă care a fost deschisă. La auzul acestei știri, La Chaussée se înspăimântă, o ia de îndată la fugă, își părăsește în aceeași zi stăpânul, la care se angajase de curând, după care se ascunde. Este prins abia la 4 februarie 1673, fiind arestat pe stradă, la orele 6 dimineața, de către ofițerul de poliție Thomas Regnier.

Regnier încearcă să folosească acest fapt pentru a-i smulge o mărturisire marchizei de Brinvilliers. El îi aduce la cunoștință că La Chaussée a fost arestat, nădăjduind că această știre neașteptată o va face să-și piardă cumpătul. Marchiza nu se lasă deloc impresionată, dar, dându-și seama de pericolul ce o amenință, socotește înțelept să părăsească grabnic țara, stabilindu-se în Anglia.

Cu mai puțin sânge rece, Briancourt, în momentul în care află aceeași veste, de la același Regnier, care nu se dăduse bătut, nu se poate stăpâni să nu exclame: „Iată o femeie pierdută”¹⁹.

Încunoștințată de cele petrecute, văduva lui Antoine d'Aubray, unul dintre cei doi frați morți ai marchizei, vine grabnic la Paris și în ziua de 10 septembrie depune la tribunalul din Châtelet o cerere prin care se constituie parte civilă împotriva lui La Chaussée și a marchizei de Brinvilliers, pe care îi învinuiește de asasinarea soțului ei prin otrăvire.

Procesul împotriva lui La Chaussée ia sfârșit la 23 februarie 1673. Prin hotărârea sa tribunalul decide să i se aplice învinuitului tortura denumită *question*

¹⁹ A se vedea F. Funck-Brentano, *op. cit.*, p. 34.